

ЕВРИСТИЧНА БЕСІДА, ПАМ'ЯТКИ-ПОРАДИ ТА КОНТРОЛЬНІ ЛИСТИ ЯК ЗАСОБИ САМОКОНТРОЛЮ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АУДІЮВАННІ

EURISTIC DISCUSSION, LISTENING TIPS AND SELF ASSESSMENT CHECKLISTS AS MEANS OF SELF ASSESSMENT OF ENGLISH LISTENING COMPETENCE

Стаття присвячена одній із актуальних проблем самоконтролю здобувачами вищої освіти власної англійської компетентності в аудіюванні. Задля удосконалення рівня сформованості навичок і вмінь в аудіюванні пропонуємо використання таких засобів самоконтролю: пам'яток-порад, питань для евристичної бесіди, контрольних листів для самооцінки. Ми обґрунтували та розробили пам'ятки-поради, контрольні листи для самооцінки та питання евристичної бесіди для прогностичного, процесуального та результативного самоконтролю. Мета прогностичного самоконтролю полягає в здійсненні мовної антиципації, передбаченні змісту аудіо-тексту у вмінні планувати аудиторну та навчальну діяльність, у визначенні її аналізі зон труднощів, у плануванні результатів діяльності. Завдання процесуального самоконтролю полягає у необхідності засвоєння еталонних мовленнєвих дій, які реалізуються в процесі аудіювання. Метою результативного самоконтролю є оволодіння студентом навчальних умінь, спрямованих на перевірку рівня розуміння прослуханого. Пам'ятки – це своєрідний алгоритм дій, який студенти використовують, щоб удосконалити навички сприймання іноземної мови на слух. Питання для евристичної бесіди укладаються емпірично самими здобувачами на основі власного досвіду. Вони включають внутрішній план дій здобувача під час аудіювання. Контрольні листи для самооцінки дозволяють здобувачеві усвідомлювати рівень володіння англійською компетентністю в аудіюванні, звернути увагу на свої недоліки та покращити сприймання аудіо-тексту. Крім того, ми розробили контрольні листи, що включають графу для оцінки викладачем, завдяки чому останній може контролювати здобувача та надати об'єктивну оцінку знань, умінь та навичок, що є складниками англійської компетентності в аудіюванні. Всі засоби самоконтролю використовуються як дієві засоби самооцінки рівня сформованості англійської компетентності в аудіюванні. **Ключові слова:** пам'ятки-поради, питання для евристичної бесіди, контрольні листи

для самооцінки, англійська компетентність в аудіюванні, прогностичний, процесуальний, результативний самоконтроль.

The article is devoted to one of the actual problems of self-control by students of higher education of their own English language competence in listening. In order to improve the level of formation of skills and abilities in listening, we suggest using the following self-monitoring tools: advice memos, questions for heuristic conversation, self-assessment checklists. We substantiated and developed advice memos, self-assessment checklists, and heuristic interview questions for prognostic, procedural, and resultive self-assessment. The purpose of the prognostic self-control is to realize language anticipation, predict the content of the audio text in the ability to plan auditory and educational activities, identify and analyze areas of challenge, and plan the activity results. The task of procedural self-control is to master the standard linguistic actions that are implemented in the listening process. The goal of resultive self-control is the student's mastery of learning skills aimed at checking the level of understanding of what has been said. Memos are a kind of algorithm of actions that students use to improve the skills of listening to a foreign language text. The questions for the heuristic conversation are concluded empirically by the applicants themselves based on their own experience. They include the acquirer's internal plan of action while listening. Checklists for self-assessment allow the applicant to realize the level of English listening competence, to pay attention to his or her shortcomings and to improve the perception of the audio text. In addition, we have developed checklists that include a column for teacher assessment, so that the latter can monitor the candidate and provide an objective assessment of the knowledge, skills and abilities that are components of English listening competence. All means of self-control are used as effective means of self-assessment of the level of formation of English-speaking competence in listening.

Key words: advice memos, questions for heuristic conversation, checklists for self-assessment, English-speaking competence in listening, prognostic, procedural, resultive self-control.

УДК 371.385:811.111
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/58.2.8>

Крпачатова Я.А.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри
романо-германських мов
Національної академії Служби безпеки
України

Миронова І.М.,
ст. викладач кафедри
романо-германських мов
Національної академії Служби безпеки
України

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Будь-яку мовленнєву діяльність, слід розпочинати з усвідомлення, рефлексії власних мовленнєвих вмінь, тому що всі досягнення людини в мовленнєвій діяльності спираються на розвинені та вдосконалені мовленнєві вміння. Необхідно усвідомити ці вміння, завдяки яким досягається успіх у мовленні, зокрема в аудіюванні. Через усвідомлення своїх мовленнєвих вмінь проходить шлях до пізнання себе як майбутнього перекладача – таким

чином здобувач вищої освіти здійснює самоконтроль, самонавчається і самовдосконалюється все своє життя. Ідея самонавчання протягом усього життя висловлюється в Загальноєвропейських рекомендаціях щодо мовної освіти та представлена в спеціальній програмі (Lifelong learning) Болонського процесу [5].

Здійснення самоконтролю здобувачем вищої освіти – це складний процес, який вимагає самодисципліни. Однією з цілей навчання здобувачів

вищої освіти є побудування такої форми навчання, щоб реципієнт був здатний розвиватися творчо, удосконалювати свої навички і вміння не лише в аудіюванні, а й у самонавчанні, саморозвитку, самовдосконаленні, взаємодії з колегами. Як наслідок метод самоконтролю (СК) є нагальним та необхідним і взаємодіє з контролем з боку викладача. СК удосконалює здатність здобувачів вищої освіти до “автономного навчання”. Таким чином, акцент переноситься з діяльності викладача на саморефлексію здобувача вищої освіти. Ми цілком погоджуємося з думкою провідних методистів та психологів, що розвиток вмінь СК вимагає спеціального навчання на основі систематичного та об’єктивного контролю, організованого викладачем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Самоконтроль є однією з найскладніших та найактуальніших проблем психології, педагогіки, методики викладання будь якої іноземної мови. Проблеми СК вивчалися за різноманітними критеріями, а саме: основи СК в умовах двомовності (Деркач Л. М.), психологічні особливості СК поведінки підлітків (Долинська Л. В.), особливості СК в процесі засвоєння іноземної мови (Співак В. І.), індивідуальні особливості емоційного СК (Пашко Т. А.), аудіювання як засіб для розвитку СК (Рибаков М. Д.), моделювання СК в навчально-методичному комплексі (Бориско Н. Ф.), СК, як компонент комплексного контролю англійської мовної компетенції (Осідак В. В.), професійний мовний портфель як засіб СК майбутніх економістів (Ягельська Н. В.), організаційно-методичні умови розвитку СК (Педан Т. М.) та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Навчання студента виконувати необхідні раціональні дії для того, щоб засвоїти алгоритм здійснення самоконтролю – є необхідною умовою успішного здобувача вищої освіти. Таким чином, він або вона сама здійснює самоконтроль власної мовленнєвої діяльності. Самоконтроль та розвиток рефлексивних вмінь вдосконалюються протягом усього життя. Засобами СК рівня сформованості англійської компетентності в аудіюванні (АКА), на нашу думку, є пам’ятка-порада, евристична бесіда та контрольні листи для самооцінювання, які передбачають вміння здобувача вищої освіти прогнозувати свою мовленнєву діяльність, виконувати самоконтроль та само- і навіть взаємокорекцію а також само- і взаємооцінку, а саме головне, здобувачі зможуть бути *відповідальними* за власні рішення та втілювати їх у життя. Крім того, здобувачі вищої освіти можуть перевіряти та контролювати формування та удосконалення власних умінь в аудіюванні.

Отже, **мета статті** – дослідити та обґрунтувати засоби, за допомогою яких може здійснюватися самоконтроль здобувачів вищої освіти, а саме

пам’ятки-поради, евристичну бесіду та контрольні листи для самооцінювання.

Виклад основного матеріалу. За визначенням С. Ю. Ніколаєвої СК – це спосіб контролю за допомогою якого здобувач вищої освіти самостійно контролює, здійснює перевірку та коригує свою мовленнєву діяльність, при цьому здійснюючи самооцінку та самокорекцію, в разі потреби [4, с. 87].

Отже, СК – це спроможність особистості контролювати свої вчинки та дії, в тому числі й мовленнєві, та коригувати їх відповідно до намічених цілей.

За Л. В. Ягенич, що розробляла пам’ятки для навчання аудіюванню молодших школярів, пам’ятка є вербальною опорою для учня, яка надає певний алгоритм дій та, за допомогою якої дитина самостійно та автоматично виконує мовленнєві дії [4, с. 77–78].

На сучасному етапі навчання у вищому навчальному закладі пам’ятки не набули значного розвитку. Вони укладаються машинально, не враховуючи досягнення та індивідуальність сприйняття кожного окремого студента. Тому ми пропонуємо, що кожен укладав свою пам’ятку-інструкцію, яка стане йому в нагоді у процесі сприйняття аудіотексту. Цього можна досягнути, спираючись на наукову основу – процес та етапи формування мовленнєвих навичок та вмінь в аудіюванні [2, с. 53].

Пропонуємо декілька видів інструкцій, відповідно до ступеня керування мовленнєвою діяльністю здобувача вищої освіти: *пам’ятка-алгоритм*, яка містить певні дії, які є фіксованими; *пам’ятка-інструкція* – тут надаються певні способи виконання мовленнєвих дій, але здобувач має право вибору власного способу виконання дії, який підходить лише йому; *пам’ятка-порада* – тут є певні поради, але надається ще більша свобода здобувачеві і він може самостійно згорнути або розгорнути деякі операції; *пам’ятка-показ*, надає приклад виконання вправи; *пам’ятка-стимул*, що стимулює до активних дій, заохочуючи за допомогою результатів [2, с. 68]. Для розвитку рефлексії здобувачів вищої освіти та удосконалення навчально-стратегічної компетенції у майбутніх перекладачів, а саме для розвитку рефлексивних вмінь СК рівня сформованості АКА, застосуємо **пам’ятки-поради**. Ціллю пам’яток-порад є написання певного змісту дій, які виконуються коли студенти слухають аудіотекст та виконують тестові завдання до, в процесі та результаті аудіювання. Пам’ятки можуть бути змінені в результаті інтеріоризації мовленнєвих дій студента. Завдяки пам’ятці-пораді студенти краще усвідомлюють та осмислюють план здійснення аудіювання та схему здійснення СК рівня розуміння прослуханої інформації. Ми виокремлюємо три види СК рівня сформованості АКА:

1) **прогностичний** (планувальний) – мета якого полягає в здійсненні передбачення змісту аудіо-тексту, у здатності планувати свою мовленнєву та навчальну діяльність, в антиципації складнощів аудіювання, у передбаченні результатів власної діяльності.

2) **процедуральний** (за процесом) – займає основне місце для розвитку АКА у майбутніх філологів. Майбутні перекладачі мають засвоїти певні еталонні базові дії, здійснюючи цей вид самоконтролю. Процесуальний СК є власне складовою аудитивної навички та формується паралельно і в комплексі разом з нею. Ознакою сформованості процедурального СК в аудіюванні є рівень розуміння прослуханого.

3) **результативний** (за результатом, підсумковий). Здобувачу вищої освіти необхідно оволодіти певним алгоритмом дій, якій потім будуть виконуватися ним автоматично, рефлексивно. Таким чином, буде здійснюватися рефлексія навчальних та мовленнєвих дій.

Для укладання пам'ятки-поради необхідно не лише визначити номенклатуру операцій, які складуть *зміст* пам'ятки, а й приділити значну увагу тому, в якій *формі* передати цей зміст. Нами були виокремлені основні вимоги щодо укладання пам'ятки-поради:

– заголовок пам'ятки повинен відображати її сутність і в той же час мати інтригу, щось незвичне для того, щоб викликати у студентів бажання прочитати цю пам'ятку. Цікава назва пам'ятки дозволить студентам пізніше легко згадати її зміст;

– пам'ятка має починатися з експозиції, мета якої підготувати студентів до сприйняття основної частини (порад), дати певний “емоційний стимул”;

– вся пам'ятка має бути написана живою, образною мовою, що доступна тому віку, якому вона адресована. В пам'ятках слід, по можливості, ширше використовувати прислів'я, приказки, крилаті вирази, які гарно запам'ятовуються тому, хто навчається.

– характерною особливістю пам'ятки має бути її зверненість безпосередньо до студента, її довірливий тон.

Отже, пам'ятка має бути укладена таким чином, щоб той, хто навчається з цікавістю читав її та охоче слідував її порадам і, в результаті, зміг побудувати *внутрішній план дій* роботи з аудіотекстом та *схему* СК рівня сформованості АКА. Пропонуємо приклад пам'ятки-поради для СК рівня сформованості АКА за результатом.

Зразок пам'ятки-поради для самоконтролю за результатом

Post-listening tips

1. After listening to the text do the test tasks to check how you have understood the story.

2. First read the instruction carefully. Be sure, you have understood the task.

3. Pay attention to the time given for doing the post-listening test tasks.

4. Find out how to do the electronic and the printed test tasks.

5. Pay attention to the given examples before each task.

6. Do the post-listening test task. Don't spend too much time thinking over one test question. You'd better get back to it after you have finished the whole test task.

7. Even if you have too little time to finish the task, you should not answer the questions at random. It will increase the number of mistakes.

8. To check your test task click the sign “check” on your computer. Then you will get the points and find out the wrong answers. This is your result.

9. Put your results to your own folder on your computer.

10. Come back to this test task and do it promptly once again. But this time do not copy your results to your own folder.

11. For peer assessment exchange your answer sheets with your partners.

12. Take the key and check your partner's test tasks.

13. Count the number of points your partner has got.

14. Give the results to your partner.

WHERE THERE IS A WILL THERE IS A WAY!!!

На додаток до пам'яток контрольні листи для самооцінки є корисним інструментом для вдосконалення навичок аудіювання англійської мови. Ці контрольні листи дозволяють здобувачав оцінити власні здібності до слухання та визначити сфери, які потрібно вдосконалити. Зазвичай вони складаються з переліку навичок і поведінки, пов'язаних з ефективним слуханням, таких як увага, постановка запитань та узагальнення інформації.

Щоб скористатися контрольним листом для самооцінки, студенти повинні прослухати різні аудіоматеріали англійською мовою, такі як подкасти, випуски новин або розмови з носіями мови. Слухаючи, вони можуть оцінити власні навички слухання за допомогою контрольних чеклистів. Наприклад, вони можуть запитати себе, чи змогли вони зрозуміти основні ідеї розмови, чи поставили вони доречні запитання, чи їх привернули зовнішні фактори.

Регулярно використовуючи контрольні чеклисти для самооцінки, студенти можуть відстежувати свій прогрес і зосереджуватися на сферах, які потребують вдосконалення. Вони також можуть ставити перед собою цілі та працювати над їх досягненням. Крім того, контрольні листи для самооцінки можуть бути корисним інструментом для викладачів, які працюють з тими, хто вивчає англійську мову, оскільки вони можуть забезпечити

Таблиця 1

Контрольний лист для самооцінки рівня сформованості англомовної компетенції в аудіюванні

Вміння АКА, які я можу здійснювати <i>Listening skills I can do in English</i>	Так, я вмію <i>Yes, I can</i>	Думка викладача <i>Teacher's opinion</i>	Я хочу навчитись <i>I want to gain</i>	Примітки <i>Com-ments</i>
Дата				
Я можу робити нотатки в процесі слухання аудіотексту <i>I can take notes while listening</i>				
Я можу сприймати і розуміти основний зміст аудіотексту <i>I can listen to the text for gist and understand the main points</i>				
Я можу сприймати і розуміти аудіотекст в деталях <i>I can understand detailed information reliably</i>				
...				

структурований спосіб оцінки навичок аудіювання та надати цільовий зворотний зв'язок.

Загалом контрольні листи для самооцінки є цінним інструментом для тих, хто хоче покращити свої навички аудіювання англійською. Регулярно використовуючи чеклисти та зосереджуючись на сферах, які потрібно вдосконалити, здобувачі можуть стати більш впевненими та ефективними слухачами (див. табл. 1).

Висновки. Рефлексія є важливою складовою ефективного навчання, особливо в галузі навчання англійської мови. Це включає в себе процес критичного аналізу власної практики навчання та розгляд шляхів покращення досвіду навчання для студентів. Рефлексія у викладанні англійської мови дозволяє викладачам оцінити свої підходи до навчання, методи та стратегії та внести необхідні корективи, щоб переконатися, що здобувачі отримують високоякісну освіту.

Підсумовуючи, рефлексія є цінним інструментом для викладача англійської мови. Це дозволяє останньому визначати сильні та слабкі сторони у своїй викладацькій практиці, бути в курсі останніх досліджень і тенденцій у цій галузі та вносити

необхідні корективи для покращення досвіду навчання для студентів. Залучаючись до рефлексивної практики, здобувачі можуть постійно вдосконалювати своє навчання та допомагати одне одному досягати успіху.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2003. 273 с.
2. Крапчатова Я. А. Методика організації само- і взаємоконтролю рівня сформованості англомовної компетенції в аудіюванні у майбутніх філологів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Київськ. нац. лінгв. ун-т. К., 2014. 266 с.
3. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці) : Навчальний посібник / С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2008. – 285 с.
4. Ягенич Л. В. Формування у молодших школярів стратегічної компетенції в процесі навчання англомовного аудіювання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Київськ. нац. лінгв. ун-т. К., 2007. 212 с.
5. Bologna Process : веб-сайт. URL: <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/> (дата звернення: 04.02.23).